

Verksamhetsplan 2009

Ålands Försöksstation

ÖVERGRIPANDE VERKSAMHETSPLAN FÖR ÅLANDS FÖRSÖKSSTATION FÖR ÅR 2009

Allmänt

Ålands försöksstation har utöver fyra odlingsavdelningar, en prognosverksamhet som delvis är fristående, delvis invävd i övrig verksamhet. Varje odlingsavdelning har en egen verksamhetsplan med sin speciella målinriktning. Odlingsavdelningarna är IP-lantbruk, IP-frukt och -bär, IP-grönsaker och EKO.

Odlingsförsöken

Försöken inom IP-lantbruk

I och med generationsväxling inom avdelningen kommer nya krafter att handha skötseln av försöken. Det innebär att vi behöver sträva till att verksamheten inte blir överstor och att man fokuserar på grödor och försök där man föreställer sig att intresset för och efterfrågan på resultat är störst. Hit räknas fodermajs och bioenergigrödor. Vallfodersidan är även den synnerligen viktig. En förnyelse av de sistnämnda försöken vore önskvärd. Även spannmålen har igen fått en ny aktualitet och behöver få mera utrymme än under senare år. Inom spannmålssektorn har kvalitetsfrågan fått en ökad dignitet. För brödsädens del är proteinfrågan extra viktig. Den gröda som av bl.a. arbetskraftsmässiga synpunkter får stå tillbaka är potatisen. Den har under lång följd av år varit omfattande.

Sektorn bioenergigrödor är viktig beroende på det stora antal förädlingsändamål som finns och den aktualitet bioenergin har i miljösammanhang. Av växtråvara kan framställas bl.a. pellet, biogas och biodiesel. Som råmaterial för bioenergi kan nämnas spannmål både kärna och halm, majs, hampa, oljeväxter i form av olja och kross samt vall. Försöksverksamheten försöker hålla sig ajour med tiden i denna fråga och försöker få fram nya intressanta resultat som kan ligga som underlag för lokal produktion. Som nyhet vet vi nu att vi i år kan pröva det snabbväxande och högväxande szarvasigräset, som kan utnyttjas både till energi och foder. (Fröleveransen är på väg från Ungern.)

En sektor som kunde bli en ny nisch är odling av vallfrö. Ett växtslag, där försöken visar att vi har en god avkastningspotential, är rörsvingeln. Det intressanta här är att fröodlingen av just rörsvingel varit bekymmersam på rikshåll. Ett problem i sammanhanget är dock det faktum att utbredningen av flyghavre är stor i landskapet och inom vallfröodlingen är flyghavren helt bannlyst.

Ständigt har försöksstationen prövat odling av nya växtslag. Som sådana kan nämnas oljedådra (camelina) och kummin. Den förra odlades några år av praktiska odlare med försöksstationens kunskap och odlingsråd i bagaget. Såväl odling som ekonomi gav mersmak. Tyvärr har markanden för tillfället krympt så pass att ingen på Åland fått teckna nya kontrakt. Kummin däremot har vuxit rejält på fastlandet och försöksstationen har försökt uppmuntra handeln att skaffa fram avsättningskanaler för vår del. Kummin är en flerårig gröda som ger skörd år två och tre. Försöksstationen har för avsikt att starta ett nytt kumminförsök eventuellt med nya sorter.

Vid sidan av försöksverksamheten gör försöksstationen under vårvintern analyser av grobarhet och tusenkornsvikt på spannmål och trindsäd åt lantbrukarna – mot ersättning.

IP-frukt och bär

Liksom inom avdelningen för IP-lantbruk har avdelningen för frukt och bär jämförelsevis ny arbetsledning. Dessutom arbetar fältmästaren endast 80 % av full avbetstid p.g.a. studier.

Det innebär att verksamheten, som för närvarande har stor andel nyplanterade försök som behöver utvärderas under flera års tid framöver, inte kommer att ha möjlighet att starta upp någonting nämnvärt nytt i form av nyplanteringar detta år. Generellt borde - om personalresurserna räcker - mera fokus sättas på iakttagelser i fält och mera bedömning av olika kvalitetskriterier.

Det är försöken med äpplen som dominerar den här avdelningen stort. Störst fokus är lagd på sortfrågorna och då på vinterhärdighet, skorvresistens och fruktkvalitet. Här kommer vi för andra året att med hjälp av en syrahaltsmätare försöka fastställa mängden äppelsyra i frukten och därmed dess syrlighet vid sidan om sockret som mäts med en refractometer. Då det gäller det nya sortmaterialet som prövas är en viktig kunskap att - utöver ovan nämnda - komma underfund med mognadstiden för respektive sort i våra förhållanden. Här kommer med andra ord mognadstesterna in i bilden. Sorternas lämplighet för lagring testas i lagringsförsök.

Vid sidan om försök i äpplen ingår i den här avdelningens verksamhet sortförsök med plommon, päron och körsbär. Inom sektorn kommer också studier att göras av mekanisk ogräsbekämpning och användning av nät som skydd mot hagel.

Inom fruktavdelningen kommer stor vikt att läggas vid iakttagelser av feromonfällor för fastställande av förekomst av olika skadeinsekter och delgivning av eventuellt uppnådda bekämpningsströsklar. Liksom under fjolåret kommer förvirringsferomon att användas för att bekämpa äppelvecklaren.

På **bärsidan** ingår försök med buskblåbär, röda och vita vinbär, vindruvor och saskaton. Buskblåbär kommer att finnas enbart som frilandsodling. Avsikten med vinbärsförsöket är inte att producera bär för förädling, utan huvudmotivet är att producera långa fina klasar för direktkonsumtion. Inom bärsektorn är tanken att om det går att få tag i intressant sortmaterial starta ett försök i hallon.

Ansträngningar kommer att göras för att kunna få frostskyddsbevattning i alla eller i något av försöken med sötkörsbär, vindruvor, buskblåbär och vinbär. Frost i blomningen är annars ett ofta förekommande skadefenomen.

IP-grönsaker

Inom grönsakssektorn sätts fokus som tidigare på de ”ekonomiskt viktiga grödorna”. Till dem räknar vi lök, kinakål och isbergssallat. Utöver dessa ingår i försöken ytterligare ett stort antal olika grödor. Som önskemål från rådgivningens sida har framkommit att man gärna ser större fokus på frölök i och med att kostnadsbilden för produktion av sättlök försämrats och i och med att kvaliteten på den importerade sticklöken inte alla gånger varit den bästa. För andra året kommer odling av frölök till matlök via plantor att tas upp. Fjolårets resultat gav verkligen mersmak och det finns ytterligare frågeställningar att bemästra.

Handel och odlare har också önskemål om riktigt tidig odling av ex. kinakål och isbergssallat med utplantering före den 15 april, något som inte är alldeles lätt att tillfredställa då

försöksstationen har mycket begränsad tillgång till tidiga marker och i och med att försöken inte kan sättas ut på samma skifte flera år i följd med tanke på ogynnsam förfruktsverkan. Försöken förutsätter att det åtminstone året innan vuxit en enhetlig gröda på åkerskiftet.

Till de prioriterade grödorna räknas idag också alla slags sallatstyper. Till dem räknas romersk sallat, crispsallat och radicchio. I år kommer fokus att förskjutas från mini till midi romersk sallat i och med att handeln sett en ökande efterfrågan på den typen av produkt. Försöksstationen har tidigare odlat midisallat, så erfarenhet och en hel del resultat finns, men en uppdatering av kunskaperna ifråga om sortimentet är angeläget.

Ytterligare kan nämnas försök i sockermajs, tidig purjo, fänkål, rödbeta, palsternacka och rotpersilja som grödor som ingår inom sektorn IP-grönsaker. Också blomkål, kålrabbi och persilja finns med.

Försöken med odling av tidig potatis i kruka i säsongväxthus utgår – möjligen tillfälligt – beroende på att en praktisk odlare numera odlar tidig potatis i kruka till färskvaruhandeln med marknadsföring i början av maj och med en tillfredställande efterfrågan och prisbild. Den odlingen har kommit igång med försöksstationens resultat i ryggen.

EKO-försöken

Intresset för ekologisk odling ser ut att öka både bland producent och konsument. Den ekologiska avdelningen omfattar såväl lantbruksgrödor som grönsaker. Här ingår art-, sort- och odlingstekniska försök. Inom lantbrukssektorn är potatisförsöken speciellt efterfrågade, men också försök med spannmål för såväl brödsäd som foder finns med. I och med att KRAV numera godkänner användning av kaliumgödsel har man för avsikt att pröva effekten i ett potatisförsök, eftersom potatisen lätt mörkfärgas efter kokning vid brist. Också som nyhet i årets försök i potatis är avsikten att starta ett gödslingsförsök med ett mikrobpreparat, som skall ersätta kvävegödsling helt eller delvis. Mycket intressant och i tiden.

Inom den ekologiska avdelningen är försöken med udda spannmålsslag intressanta. Bland dem kan nämnas försöken med speltvete och naket korn. Då det gäller höstvetete har åsikten framförts att de försöken kan utgå, eftersom det är hart när omöjligt att komma upp i brödsädesnivå på proteininnehållet. I stället kommer intresset inom försöksverksamheten att mera riktas mot vårvete som naturligt har en högre halt äggvita. Kvar som höstsäd blir höstråg och rågvete. Intresset för de lite udda och gamla spannmålsslagen växer i Norden. Bl.a. har försöksstationen en gammal naken kornsort, som vi avser att uppföröka. Här borde finnas en ny förädningsnisch.

Också ärter och åkerböna ingår i planen. De är två baljväxtgrödor som är extra intressanta som proteinfoder nu då kravet på 100 % EKO-foder införts. Åkerbönan förutsätter tidigt mognande sorter för att hinna bli tröskmogna hos oss. Fodermajsen kommer att prövas för första året om det går att få tag i obetat utsäde.

I verksamheten med lantbruksgrödor ingår också en del studier av bioenergi-grödor. Dit räknas främst fiberhampan, men också szarvasigräset kan utnyttjas antingen till energi- eller foderändamål. Fiberhampans både ogräsrenande och näringsupptagande förmåga är dessutom extra värdefull.

På grönsakssidan dominerar försöken med lök (vitlök, cevalök, purjolök) och sallat av olika slag, men där ingår också en del kålväxter och rotfrukter. Som udda grödor inom avdelningen kan nämnas försöken med vattenmelon och grön sparris. I planerna ingår observationsrutor för ogräsbekämpning med senapsmjöl och observationsrutor med fångstgrödor.

Med i planerna finns avsikten att verkställa försök med olika slag av bönor för humankonsumtion. Dessa skördas i moget tillstånd (dvs. tröskas.) Användningen av bönor inom matlagningen ökar och mera lokal kunskap om bönodling och framför allt om tidigheten hos olika sorter skulle vara värdefull att få kunskap om, eftersom här sannolikt skulle finnas en marknad. Fjolårets erfarenheter tyder på att bönorna fordrar en speciell skördeteknik, då odlingen sker i en yrkesmässig skala.

Nätverk av klimatstationer

Att få det nätverk av klimatstationer som startades för några år sedan att fungera visade sig vara krångligare än någon kunde föreställa sig. Allt från mottagningsförhållanden för de enskilda spjuten till brandväggar, back-up visavi strömförsörjning, upplägg av datapresentation, tidsaspekter vid uppdatering m.m. skall fungera. Ännu vid ingången av år 2009 är inte det installationsproblem, som den svenska leverantör och den österrikiska programmakaren tagit på sig ansvaret för – i dagsläget benämnt kopplingsfel – åtgärdat. Dock har beslut tagits om att det måste göras inom februari.

Från och med i år är förhoppningen att de klimatspjut, som anskaffats till landskapet av praktiska jordbrukare, skall fungera som ett nätverk för prognosframtagning. Antalet klimatspjut är nio till antalet. Försöksstationens prognosansvariga har haft ansvaret för nätverksuppbyggnaden och satt ner mycket arbetstid på det hela. Försöksstationens klimatstation utgör navet i nätverket. Alla väderuppgifter går via försöksstationens klimatstation, som har prognosprogram för äppelskorv, för lökbladsmögel och för potatisbladsmögel. Från start var det äppel- och lökodlarna som gick med i nätverket. Förhoppningen är att också potatisodlarna skall ansluta sig på sikt. Prognosprogrammen simulerar svampsporernas utveckling. Via sms meddelas de som utnyttjar nätverket om det finns risk för ovannämnda sjukdomar. På det här sättet kommer man bort från försäkerhets-skull bekämpningar och sparar på miljö och kostnader. Nätverksuppbyggnaden har gjorts som ett samarbete mellan försöksstationen, Ålands Hushållningssällskap och Ålands Trädgårdshall.

Att uppbyggnaden av nätverket varit så här bekymmersam har gett försöksstationen oförtjänst badwill, trots att felet nu veterligt skett på spjutleverantörsnivå. Att på nytt bygga upp ett förtroende för den här i sig mycket tidsenliga serviceformen är antagligen inte lätt. Det att leverantören tagit på sig ansvaret för ”kopplingsfelet” är ur försöksverksamhetens synvinkel sett ändå positivt, men ingalunda tillfredställande.

Utöver klimatstationsnätverket förser försöksstationen de praktiska odlarna med uppgifter om skadedjursförekomst, ger falltalservice på spannmål, mognadstestresultat på äpplen m.m. Dessa uppgifter distribueras till odlarna via lokaltidningarna och försöksstationens webb-sida.

Fördjupad kvalitetskunskap

Till verksamheten hör sedan länge en strävan efter att göra olika slag av förädlingstester på färdiga produkter. Det är en del i verksamheten som borde ges ökad prioritet och större tyngd bl.a. i samband med utvärderingar av sorter. Hittills har kokprov och smaktester utförts på matpotatisen. Chipspotatissorterna utvärderas efter chipskokning. Kok- och smakprov har gjorts på sockermajs, broccoli m.m. Bland annat inom frukt- och bärsektorn finns kunskapsluckor ifråga om vad olika sorter är mest lämpade till. Som exempel på vad sådana här studier kan resultera i är försöksstationens redan flera år gamla idé om honungsdragerade äppelchips, en idé som borde ha förutsättningar för att bli en lokalproducerad storsäljande hälsoprodukt. De olika grödornas och sorternas lämplighet för olika användningsändamål är ett viktigt kriterium, då man talar om kvalitetsmedvetenhet. Som exempel kan nämnas att en potatissort är gul som kokad en annan vit, en duger till mos en annan gör det definitivt inte, en sort är mjölig en annan är fast. Det är en baskunskap som kunden har rätt att känna till och som är nödvändig om han/hon skall köpa vår produkt igen. För producenten borde en sådan information vid försäljning ge produkten ett mervärde. Här borde försöksstationen nödvändigtvis få bättre kok-, tork- m.fl. möjligheter för att vid utvärderingen av försöksresultaten göra rätta slutledningar. Idag görs de här ”provkokningarna” i personalens fikarum. En enkel upprustning och inredning av det utrymme, som blev tomt då laboratoriet flyttade, skulle i jämförelse med nuläget vara en mera ändamålsenlig och praktisk lösning för de här behoven som verkligen ligger i tiden.

Studier av den inre kvaliteten på en del lokalproducerade produkter

Från och med ingången av 2009 sorterar ”försöksstationens laboratorium” inte mera under försöksstationen utan har fått en ny huvudman nämligen Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet. Det innebär i praktiken att försöksstationen från och med nu betalar för de analyser som behövs för försöksverksamhetens behov.

I årets budget finns speciellt upptaget medel för att kunna göra analyser av färdiga produkter. Här kommer fortsatta studier att göras av mineralämneshåll (Ca, P, K, Mg, Mn, Zn, B, Fe och Se) och av antioxidanter. Stor del av mineralanalyserna kommer att analyseras lokalt. Antioxidantanalyserna i form av C-vitamin, fenoler, flavonoider, antosyaniner m.m. köps alla bortifrån.

Avsikten är att i första hand analysera produkter från försöksstationens egna odlingar – såväl IP som EKO, både trädgård och lantbruk. Dessutom kommer för jämförelsens skull en del prover från lokala praktiska odlare och också från importerade produkter att ingå. Tonvikten i analyserna ligger i det här skedet på äpplen och lök, men en kunskapsbredd visavi många olika grödor är på sikt värdefull kunskap. Dessa specialanalyser är dock dyrbara att få gjorda.

Information

Försöksberättelser, öppet-hus, drop-in-tillfällen, fältvandringar, besök av gäster från när och fjärran och skördefest är olika sätt på vilka man marknadsför försöksresultaten till allmänheten – till odlare och konsument.

Efter odlingssäsongens slut och efter det att grödor av diverse slag vägts och sorterats ges försöksberättelser ut och skickas till odlarkåren. I samband med skördar och andra aktuella tilldragelser av intresse för olika odlargrupper är avsikten att fortsätta anordna drop-in-tillfällen till vilka kallelse numera vanligen skickas via sms till aktuell odlargrupp. Dessa har blivit alltmer populära. Då ges odlarna tillfälle att under exempelvis en eftermiddag sticka sig in och själva med egna ögon ta del av skörderesultat. De har möjlighet att bekanta sig med nya sorter och jämföra dem med de sorter de har själva. Också Skördefesten är numera en

mycket stor tilldragelse där försöksstationens personal i samband med en stor utställning informerar – ofta konsumenter – om odlingsätt, nya grödor, vikten av att handla lokalproducerat m.m. Personalen informerar dessutom om erhållna resultat vid ett stort antal olika informations- och mötestillfällen.

Samarbeten och åtaganden

Sedan landsbygdscentrets tillkomst har Försöksstationen varit en del av den sammanslutningen och är en del av det nätverk som alla organisationer på området utgör. Därtill kommer kontakter med olika forskningsinstitut - i första hand inhemska och nordiska.

Utöver ovan framförda arbetsuppgifter har försöksstationen lokalt ansvar för en automatisk väderleksstation i samarbete med Meteorologiska institutet i Helsingfors och en seismograf i samarbete med Uppsala universitets Geofysiska avdelning. Vi gör avdunstnings- och tjäldjupsmätningar i samarbete med Statens miljöcentral.

Brunn att ösa ur

Samtidigt som nya försök och ny verksamhet planeras är det värt att notera att de resultat som samlats in under årens lopp utgör en djup brunn att ösa kunskap ur – kunskap som ingen annan kunnat producera av lokala resultat och kunskaper. Att verksamheten får fortgå och fylla på i brunnen med nya rön är både kort- och långsiktigt synnerligen viktigt för näringen.

Rådgivande kommissionen för Ålands försöksstation

gm

Ulla Boman, föreståndare